

СТРІХА

Максим Віталійович — доктор фізико-математичних наук, заступник Міністра освіти і науки України

КОНСТРУКТИВНА СПІВПРАЦЯ МОН УКРАЇНИ І НАН УКРАЇНИ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕФОРМУВАННЯ НАУКОВОЇ СФЕРИ

Вельмишановні колеги!

Сьогодні, під час сесії Загальних зборів, ми вже встигли прослухати кілька блискучих наукових доповідей, і вони яскраво демонструють, що українська наука здатна як продукувати фундаментальні результати світового рівня, так і пропонувати прикладні розробки в інтересах двох стратегічних для України галузей — агропромислового комплексу та енергетики, від яких критично залежить функціонування української економіки.

Водночас ми маємо розуміти, що можливості нового уряду мало чим відрізняються від можливостей попереднього, оскільки вони обмежені об'єктивними обставинами — 47 тис. км² окупованої території, 1,5 млн біженців (ця цифра, очевидно, дуже приблизна), війна з Росією, перспективи якої залишаються до кінця незрозумілими. Усе це виклики, на які ми маємо відповідати. Однак за будь-яких умов ми мусимо усвідомлювати одне — українська наука зараз як ніколи потрібна суспільству й державі, бо, тільки ґрунтуючись на сучасній науці, Україна може вистояти. Проте українська наука має обов'язок — донести до суспільства цю просту і очевидну ідею, оскільки, на жаль, через цілу низку об'єктивних і суб'єктивних причин і громадськість, і частина владних еліт розуміють це недостатньо. Хочу підкреслити, що Міністерство освіти і науки розуміло це завжди, і сьогодні було наведено багато прикладів нашої конструктивної співпраці, а «реформаторські» ініціативи, які викликали справедливе обурення наукової громадськості, виходили аж ніяк не з нашого Міністерства. Більше того, МОН України робило все від нього залежне, щоб нейтралізувати ці згубні для розвитку науки ідеї і мінімізувати шкоду від них.

Наведу ще кілька конкретних прикладів ефективної співпраці НАН України і МОН України. Насамперед це ідея створення Київського академічного університету фізико-технічного профілю, в реалізації якої яскраво відобразилася синергія наших зусиль.

Очевидно, що Академії не доцільно започаткувати університет, як кажуть, з нуля, оскільки як готувати бакалаврів, набагато краще знають наші провідні вищі навчальні заклади. З огляду на це, було запропоновано здійснювати підготовку бакалаврів на базі чотирьох факультетів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, звичайно, залучаючи до цього процесу провідних учених з академічних інститутів. А от підготовку магістрів і аспірантів варто здійснювати вже на базі спільних кафедр, організованих в установах НАН України.

Дуже важливо, що цей університет створюється відповідно до нового Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», який нещодавно було ухвалено також завдяки нашим спільним настійним зусиллям. Не секрет, що цей Закон мав дуже сильну опозицію у владних сферах, значна частина посадовців в Адміністрації Президента України схилила Главу держави до ветування цього Закону, зокрема через те, що, на їхню думку, він недостатньо реформує Академію. Хочу принагідно публічно подякувати присутньому тут Ростиславу Павленку за його вагомий роль у підписанні Закону. Отже, з прийняттям цього Закону ми отримали шанс на м'яку, розумну реформу: не руйнувати безоглядно геть усе — і добре, і погане, але й водночас надати академічній структурі потрібного їй сьогодні динамізму.

Попередні доповідачі вже торкалися важливих для Академії питань, які регулюються новим Законом. Уперше в Загальних зборах з правом ухвального голосу беруть участь представники наукових колективів, запроваджено нормальну на сьогодні змінюваність на посадах усіх рівнів. Є також ще один важливий, як я гадаю, аспект: Закон дає можливість Академії звільнити свої ряди від імен кількох одіозних осіб, які своїми людиноненависницькими заявами, підривною діяльністю, підтримкою сепаратистів і агресорів створюють сьогодні велику моральну проблему для академічної спільноти. І тут, на мою думку, будь-які посилання на прецедент Сахарова чи Ейнштейна є недоречними, оскільки, здається, немає жодних підстав порівнювати, скажімо, Глазєєва з Ейнштейном.

Хочу наголосити також на результатах нашої спільної діяльності з імплементації Закону. Всі кроки в цьому напрямі ми здійснюємо у тісній співпраці з Академією. Так, віцепрезидент НАН України А.Г. Загородній є членом робочої групи з відбору кандидатів для формування Ідентифікаційного комітету з питань науки. Цей Комітет має відіграти важливу роль у тому, щоб запрацювали всі структури, передбачені Законом. Багато питань несподівано виявилися дуже складними. Навіть формування рейтингу 25 провідних учених України за індексом Хірша наштовхнулося на численні труднощі суто технічного характеру. Однак, сподіваюся, ми їх подолаємо.

Паралельно з цим розгорталася наша взаємодія за іншими важливими напрямками. Спільно ми відновили діяльність Донецького наукового центру. Наша поїздка в Донецьку область разом із віцепрезидентом НАН України С.І. Пирожковим стала великою подією для регіону. Центр зараз розміщується в Краматорську на базі одного з вищих навчальних закладів, оскільки так сталося, що академічні інститути евакуювали переважно за межі Донецької області, а ВНЗ залишилися в регіоні. Найближчим часом на базі Донецького наукового центру планується провести круглий стіл у розширеному форматі, присвячений забезпеченню Маріуполя питною водою. Це колосальна проблема. Півмільйонне місто фактично не має стабільних запасів питної води, бо водогін від Сіверського Дінця, на жаль, проходить через неконтрольовані Україною території. Крім того, разом з Академією ми активно працюємо над відновленням морських досліджень.

Міністерство освіти і науки робить сьогодні усе можливе, щоб демпфувати фінансовий удар, завданий Академії цього року. МОН України продовжує фінансування академічних інститутів за програмами державного замовлення на технології. Це порівняно невеликі кошти, але, сподіваюся, вони все ж надають певну підтримку. Ми шукаємо також можливості для використання коштів за програмою «Горизонт-2020», і в цьому напрямі наша співпраця розвивається дуже ефективно. Можливо, визна-

чення шляхів і варіантів найоптимальнішого витрачання цих коштів буде одним із пріоритетів Міжвідомчої комісії. Важливо, що зараз ми разом опануємо ті перспективи, які надає нам нинішня ситуація.

На сьогодні ми домоглися закриття спільних з Росією програм, і я хотів би висловити позицію Міністерства з цього питання, яку ми озвучуємо і перед нашими міжнародними партнерами. Так, є міжнародне наукове співробітництво, але російська наукова спільнота має заплатити свою ціну за підтримку агресивної політики Путіна. Ми добре знаємо своїх російських колег, нам відомо, що приблизно 85% з них підтримують цю політику. Очевидно, ми маємо право на таку позицію і, спілкуючись з міжнародними партнерами, повинні доносити до них цю інформацію — у нас, пробачте, було вкрадено величезний науково-технічний потенціал, привласнено багато наших наукових об'єктів, 12 тисяч наших колег-науковців з Криму і окупованих територій Донбасу змушені були покинути рідні домівки. Я щодня спілкуюся з цими людьми і маю думати, як допомогти їм. До речі, останнім часом значно посилилася хвиля виїздів в Україну з Криму. Росія намагається витіснити місцевих працівників, замінити їх прибульцями з континентальної частини. Вирішення проблем цих людей — наш першорядний обов'язок.

Тепер кілька слів про УНТЦ. Я дуже вдячний Президенту України, який нарешті подав до Верховної Ради закон про ратифікацію Протоколу про внесення поправок до Угоди про створення УНТЦ від 1997 р. Сподіваюся, що після ратифікації цей документ урегулює наші відносини з цією принципово важливою організацією. Зазначу, що фінансування УНТЦ торік становило 10% від щорічного бюджету української науки з урахуванням валютного курсу. Це суми, від яких ми не можемо відмовлятися. Крім того, УНТЦ — це стратегічна організація, в якій Україна, ЄС і США беруть участь на паритетних засадах. Можу доповісти вам, що на останньому засіданні Адміністративної ради УНТЦ, де я є повноважним представником України, нам вдалося домогтися за-

міни попереднього формулювання, що вимагало участі від України колишніх конверсійних радянських учених (а їх лишилося вже небагато), на положення про участь у колективі принаймні одного вченого, який має досвід роботи з технологіями подвійного призначення, і водночас про заохочення до участі молоді. Співпраця з УНТЦ відкриває широкі перспективи для українських науковців, і нашим спільним важливим завданням є узгодження плану дій щодо якнайповнішого їх використання.

Отже, що ми маємо робити далі? Безумовно, рухатися вперед. Без плачу, без істерик, розуміючи, що легко не буде. Не поспішати з радикальними кроками, але й не зволікати з ними. Прислухатися до результатів міжнародного аудиту. На жаль, він затримався десь на місяць через відомі трагічні події у Брюсселі, але наприкінці травня перша група міжнародних експертів уже приїде до нас. Позиція Міністерства з цього питання є принциповою: ми повинні здійснити суттєві кроки з оптимізації, основані на рекомендаціях наших європейських партнерів. Інакше для чого ми їх запрошували? Сподіваюся, спільними зусиллями нам вдасться знайти прийнятні варіанти. Водночас ми маємо розуміти, що так чи інакше доведеться вживати певні, травматичні для когось, заходи, бо очевидно, що найближчими роками Україна не матиме об'єктивних можливостей утримувати таку науку, якою вона є зараз. Нинішня ситуація, коли перспективні наукові напрями підтримуються такою ж мірою, як і напрями, що давно втратили актуальність, є несправедливою насамперед для самої науки. Впевнений, ми знайдемо спільне рішення.

І на завершення. Наука в Україні єдина. Міністерство принципово не визнає поділу на академічну, університетську чи галузеву науку. Ми всі є єдиною науковою спільнотою, маємо спільні проблеми, які мусимо долати разом. І ми повинні також спільними зусиллями доводити суспільству, що шанс України на гідне й заможне майбутнє можна реалізувати лише в тому разі, якщо в державі буде потужна наука.

Дякую за увагу.